

De heer Boon zegt: „Hoe beklagenswaardig het lot van menige landbouwer ook werd door het plotselinge verlies van zoveel vee, gespaard van andere tegenslagen bleef hij zeker niet. We behoeven alleen maar te denken aan „het Lekse waterongemak“. Juist in de 18e eeuw stroomde het water vele malen in de Lopikerwaard om eerst na vele maanden het land weer prijs te geven aan de boer.

De plaatsruimte laat niet toe de veeziekte nader te behandelen, al zou dit zeer wel mogelijk zijn. Minstens honderdvijftig geschriften zou men over dit onderwerp kunnen raadplegen. Wanneer een koe aan de ziekte was gestorven, dan was de eigenaar verplicht deze op een voorgeschreven diepte te begraven. Was dit onmogelijk, b.v. bij strenge vorst, dan moest het beest worden gevuld, in stukken worden gehakt en zo goed mogelijk onder de grond worden gedolven. De huid echter moest minstens zes weken in de kalk worden gelegd.

Deze ziekte van 1744—1746 was zo hevig, dat het gewestelijk bestuur zich genoodzaakt voelde de gedupeerden een vergoeding te geven, die overigens niet hoog was. Bovendien moest er dan nog een bepaald gedeelte van de veestapel aan de veeziekte gestorven zijn.

De uitkering bestond uit f 6,— per gestorven dier van drie jaar en ouder. Uiteraard kon men voor deze prijs geen andere koe kopen, zeker niet een „gebeterde“ die de ziekte had doorstaan. Ik meen, dat de waarde van gebeterde koeien in die dagen ongeveer f 60,— was. Geen medicijn bleek tegen de ziekte opgewassen. Dat men het met allerlei middeltjes probeerde, (sommige wekken nu de lachlust op) is begrijpelijk.

De diergeneeskunde was toentertijd niet in een vergevorderd stadium. Het is ook nauwelijks nog maar een eeuw geleden, dat men in Lopik de wenselijkheid tot aanstelling van een vecarts overwoog.”

VEENENDAALS OUDSTE GEBOUW

Reeds geruime tijd is men in Veenendaal bezig met de restauratie van de uit 1566 daterende Oude Kerk op de Markt. Wat het exterieur betreft: reeds heeft men de kerkstoren gesloopt, die uit 1907 dateert. Er zal een nieuwe toren komen, die iets lager wordt en de oorspronkelijke vorm zal her krijgen. De beide luidklokken en het uurwerk zullen ook weer in de nieuwe toren komen te hangen.

De restauratiewerkzaamheden van dit oudste gebouw in Veenendaal heeft plaats onder leiding van de architect Albert van Essen uit Voorburg. De kerk heeft in de loop der eeuwen verschillende uitbreidingen ondergaan. In 1753 kwam de eerste, gevolgd in 1835 door een tweede en in 1905 door een derde vergroting.

Tijdens het begin van de restauratiewerkzaamheden werden in de achtergevel aan de Achterkerkstraat oude pilaarstukken zichtbaar. Monumentenzorg heeft de achtergevel reeds in ogenschouw genomen. Er bestaan plannen om deze gevel in zijn oorspronkelijke staat terug te brengen.

VOLLEDIG ADRESSEREN!

Meermalen ontvingen wij berichten van adreswijziging, verzoeken om toezending van stukken etc., waarop *naam en adres van de afzender niet waren vermeld!* Hoewel ons bestuur geen handschriftkundige bevat, hebben we nog wel eens getracht met behulp van de door de leden ingevulde aanmeldingsstrookjes de onbekende afzender op te sporen, meestal zonder resultaat. CLTG

Oud-Utrecht

VERENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN DE KENNIS
DER GESCHIEDENIS VAN DE STAD EN DE PROVINCIE UTRECHT

Redactie: H. de Jong, Aurorastraat 26, Utrecht

Administratie: H. J. H. Knoester, p/a Drift 27, Utrecht

Secr. der ver.: Ir. C. L. Temminck Groll, Hoofdstraat 43, Driebergen

Gironummer penningmeester Oud-Utrecht: 575520

VIER EN DERTIGSTE JAARGANG / NUMMER 10 / OKTOBER 1961

EXCURSIE NAAR TENTOONSTELLING SAENREDAM

Het bestuur van de vereniging Oud-Utrecht nodigt de leden uit deel te nemen aan een excursie naar het Centraal Museum te Utrecht op *vrijdagavond 10 november om 19.30 uur.*

Bezocht wordt de tentoonstelling van de werken van de grote 17de eeuwse architectuur-schilder Pieter Janszoon Saenredam. De getoonde collectie is de grootste die ooit van het werk van deze meester bijeen is gebracht. Bij de rondleiding zal een toelichting worden gehouden.

De rondleiding zal zodanig worden geregeld, dat het gezelschap in kleine groepen kan worden verdeeld, zodat iedere deelnemer verzekerd kan zijn van ruime gelegenheid de verschillende werken in ogenschouw te nemen, temeer daar de tentoonstelling op deze avond niet voor gewone bezoekers is opengesteld.

De prijs bedraagt f 1,25, inclusief thee. Kaarten verkrijgbaar bij de Nederlandsche Handelmaatschappij, Janskerkhof 12, Utrecht. Wie schriftelijk kaarten bestellen wil, kan dat doen door storting van het bedrag op gironummer 575520 ten name van de penningmeester van Oud-Utrecht.

Namens het bestuur:

Ir. J. D. M. BARDET,
voorzitter;

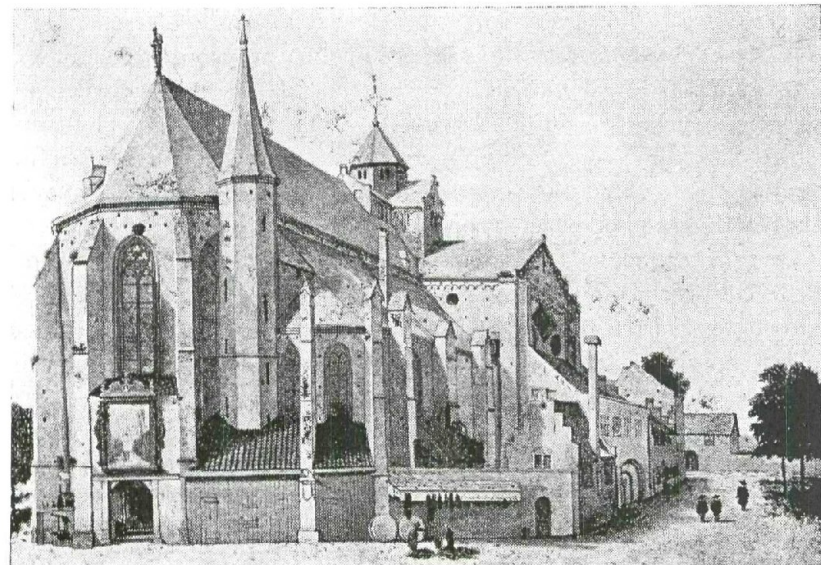
Ir. C. L. TEMMINCK GROLL,
secretaris.

Het is wel nauwelijks nodig op deze plaats te wijzen op het grote belang van de schilder Saenredam, niet alleen voor de ontwikkeling van het architectuurschilderen in het algemeen, maar ook voor onze kennis van de oude utrechtse kerken in het bijzonder.

Geruime tijd verlaat Saenredam in 1636 zijn woonplaats Haarlem om in Utrecht vrijwel alle belangrijke kerken te tekenen. Vele van de tekeningen dienden later als grondslag voor een schilderij.

Zo zien we het interieur van de Domkerk in volle glorie vóór de verwoesting van het schip, misschien wel een der fraaiste tekeningen.

De afbeeldingen van de Buurkerk stemmen nog in hoofdzaak overeen met de huidige toestand, die van de Catharijnekerk daarentegen vormden een der voornaamste uitgangspunten bij de onderhanden zijnde restauratie, omdat in deze kerk in de 19de eeuw zóveel werd gewijzigd, dat de vroegere sfeer geheel was zoekgeraakt. Die van de Jacobikerker laten weer zien, dat er sedert de 17de eeuw betrekkelijk weinig is veranderd, maar de Janskerk wordt nog getoond met de oorspronkelijke romaanse pijlers, die bij een latere modernisering om de andere werden verwijderd. Bij de Pieterskerk treft ons de overwelfde galerij tussen de torens van de bij de bekende storm van 1674 geheel vernielde westpartij. De funderingen daarvan werden enkele jaren geleden teruggevonden. De Mariakerk tenslotte is het meest nauwkeurig gedetailleerd vastgelegd, zowel van binnen als van buiten

Pieter Saenredam, gezicht op het koor van de Mariakerk te Utrecht, 1659.

(zie de afbeelding). Ongetwijfeld is Saenredam getroffen geweest door de fraaie architectuur van dit gebouw, één van de belangrijkste romaanse kerken die Nederland heeft bezeten.

Als voorvoelde hij, dat deze toch niet voor het nageslacht bewaard zou blijven, zo liefdevol heeft Saenredam getracht om dit monument voor ons te bewaren. Dat hij daarin geslaagd is moge hieruit blijken, dat de Mariakerk — al is het gebouw zelf verdwenen — toch de plaats in de nederlandse architectuurgeschiedenis heeft gekregen, die haar toekomt!

Bijzondere aandacht moet hier ook nog even worden gevraagd voor de catalogus van deze tentoonstelling. Hierin zijn namelijk alle werken van Saenredam opgenomen, die op het ogenblik bekend zijn, óók die welke door omstandigheden niet in bruikleen konden worden verkregen. Elk werk is afgebeeld, beschreven en gedocumenteerd, zodat een waar standaardwerk is ontstaan, dat een fraaie voortzetting vormt op het ruim een kwart eeuw geleden verschenen werk van P. T. A. Swillens: *Pieter Jansz. Saenredam*. Deze eerste grote studie over de meester vormde een der voornaamste uitgangspunten voor het samenstellen van de tentoonstelling. In tegenstelling met de chronologische ordening van Swillens zijn hier de tekeningen en schilderijen, evenals op de tentoonstelling zelf, topografisch geordend, zodat we steeds alles van één gebouw bij elkaar zien. Dit bood tevens de mogelijkheid om in de catalogus van elk afgebeeld gebouw ook een beschrijving en een plattegrond op te nemen, zodat men zich kan oriënteren omtrent de standplaatsen die Saenredam heeft ingenomen bij het maken van zijn tekeningen.

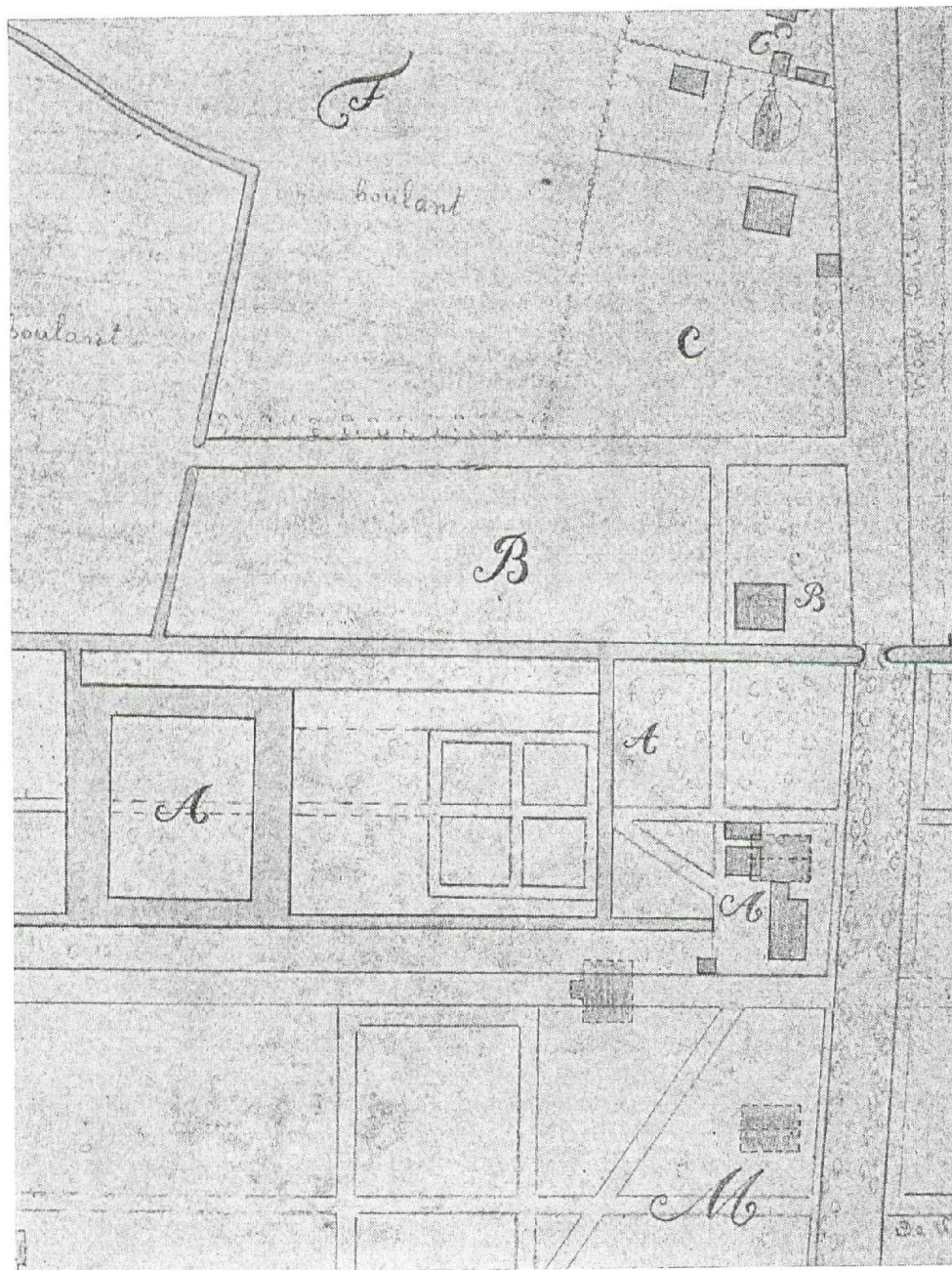
C.L.T.G.

EEN HOFSTEDEN IN 1718 OP HET VOORTERRAEN VAN „SPARRENDAALE”

Op zoek naar gegevens betreffende „Sparrendaal”, de 18e eeuwse buitenplaats, — welke thans gerestaureerd wordt om tot Gemeentehuis van Driebergen-Rijsenburg te gaan dienen — vond ik in het Rijksarchief te Utrecht een enorme kaart uit 1718. (2.28 × 0.68 m²).

Hier komt uiteraard het huidige huis nog niet voor, evenmin als de beide bouwhuizen, daar die pas in 1754 gebouwd werden. Op deze kaart, waarvan bijgaand het meest markante deel wordt afgedrukt, komt de tegenwoordige Rijksstraatweg voor, en, loodrecht erop, de (latere oprij-)lanen, zowel in de richting Austerlitz, als in die naar de Langbroeker wetering.

Zuidoostelijk van deze kruising bevond zich in 1718 een hof-

stede ¹⁾, maar, en dit is het merkwaardigste, noordoostelijk van deze hofstede bevond zich toen reeds een aangelegde tuin met waterpartijen en lanen, het geheel van beduidende afmetingen. Een gedeelte van deze aanleg schijnt niet alleen in 1754 gehandhaafd te zijn, maar is hier en daar thans nog aanwezig. Het hoofdgebouw, zoals wij het nu kennen, is in 1754 middenop de bestaande laan of weg gebouwd. (In 1810 zal architect Tollus hetzelfde doen met de dan gebouwde kerk van Rijsenburg, namelijk middenop de bestaande Rijsenburgse Steeg) ²⁾.

Op de kaart van 1718 heb ik met stippellijntjes de gebouwen uit 1754 ingeschetst, evenals een hoek van het uit 1857 daterende grootseminarie. Het blijkt dus, dat de utrechtse burgemeester, mr. Jacob van Berck zijn nieuwe woonste „Sper en Dal” liet bouwen in een gedeeltelijk reeds aangelegde omgeving, terwijl de aanwezige grote percelen sparrenbos voor een deel naamgevend werden voor zijn buitenplaats.

Reeds in de 17e eeuw komt er een mr. Jacob van Berck voor in deze streek. Hij schijnt verbonden te zijn geweest aan het hof van Utrecht en wordt doorgaans aangeduid als „griffier” Van Berck. Deze „griffier” is zo goed als zeker de grootvader ³⁾ van de bouwheer van „Sper en Dal”. Zowel de griffier als diens echtgenote zijn kort na elkaar in 1674 overleden. (overlijdens-register hervormde kerk van Driebergen.)

Zou het van te veel fantasie getuigen wanneer we veronderstellen, dat deze „griffier” gewoond heeft in de Hofstede, welke op de kaart van 1718 staat aangegeven?

Maar, — en dit is een nog veel grotere hypothetische gedachtesprong: zou de grote vierkante waterpartij met het eilandje (de kaart spreekt onder perceel A, afzonderlijk van: „... het vierkant met de Graft ...”) soms duiden op veel oudere bewoning van deze grond? Het lijkt merkwaardig veel op een grondplan van een versterkt huis. ⁴⁾ Hoewel de versterkte huizen hoofdzakelijk, zo niet uitsluitend op de kleigrond voorkwamen, geeft de typische vorm van deze waterpartij toch wel even te denken.

Wellicht is er onder de lezers iemand, die een andere verklaring ervoor weet, of wel voor bovengenoemde veronderstelling argumenten heeft.

WIM HARZING

¹⁾ Onlangs zijn bij de aanleg van een waterleiding, inderdaad sporen van fundering ter plaatse gevonden.

²⁾ Zie Jaarboekje Oud-Utrecht, 1952, pag. 117 e.v.

³⁾ Omtrent zijn zoon, en dus de vader van de bouwheer, is tot heden niets bekend.

⁴⁾ Zie o.a. de vierkante slotgracht van het Huys Rysenbprgh, kaart in Maandblad Oud-Utrecht, mei 1960.

In enkele oudere bronnen ¹⁾ werd reeds een poging gedaan de naam Raven — zoals die tegenwoordig nog gelden in Westraven, Hoog- en Laagraven — te verklaren. Eigenlijk is men nooit verder gekomen dan de veronderstelling, dat de naam herinnert aan een algemeen oud-germaanse mansvoornaam Raven, die het langst in Friesland in gebruik bleef. En ook thans is men er nog niet uit. Het is zelfs de vraag of dit ooit gebeuren zal. Daarom is het misschien wel goed enige mogelijkheden te opperen, die het gesprek op gang brengen.

Allereerst dan de afleiding van de persoonsnaam Raven, die ook heden ten dage nog wordt verdedigd ²⁾, maar die door deskundigen ³⁾ weinig overtuigend genoemd wordt. De mogelijkheid blijft echter, zolang men van de andere zijde niet op overtuigende wijze kan aantonen, dat een andere uitleg van de naam moet worden aanvaard. Algemeen wordt toch aangenomen, dat de geslachtsnamen Ravinga, Raven, Rauen (in Oost-Friesland), Raukema, Roukema en waarschijnlijk ook Rawson in Engeland aan de mansvoornaam Raven zijn ontleend.

Een andere mogelijkheid is, dat Raven kan zijn afgeleid van Ravenna, een naam, die in het middelnederlands ook Ravene (met klemtoon op de eerste lettergreep) heeft geluid. Oude ridderverhalen deden de naam voortleven en reeds aan het einde van de 12e eeuw kwamen afleidingen van bepaalde namen via het ridder-epos voor. Dit laatste werd mij van deskundige zijde medegedeeld ⁴⁾ met enkele voorbeelden, die voor zich zelf spreken: (Prijs = Parijs, Demmerik = Denemarken, Spengen = Spanje). De plaats Ravenna speelt in het verhaal van/Bern een grote rol.

Dan is er nog de raaf, de vogel, die aan bod moet komen. Vooral in verband met Westraven zijn er wel argumenten aan te voeren dat de naam van dat stadsgedeelte ontleend is aan de vogelnaam, omdat daar het gerecht Engelenburg gelegen was, waar de lijken van veroordeelden werden tentoongesteld met alle gevolgen van dien. Ik geloof echter, dat men aan de laatste naams-associatie onmogelijk grote betekenis toekennen mag, omdat de naam Raven veel ouder is dan de gerechtsplaats buiten de Tolsteegpoort.

Tenslotte kan nog worden gedacht aan Ra-veen, waarbij uiteraard de nadruk valt op het veengebied, waar Hoog-, Laag- en Westraven gelegen zijn. In dit verband is de mededeling van dr. K. Heeringa ⁵⁾

¹⁾ J. J. de Geer, Bijdrage tot de Geschiedenis en Oudheden der Provincie Utrecht. Utrecht. 1861. Bijlage I.

Nomina Geografica Neerlandica. 1893. III, blz. 318.

²⁾ H. Kaufman, Genetivische Ortsnamen. Tübingen. 1961.

³⁾ O.a. dr. D. P. Blok, hoofd van de afdeling Naamkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

⁴⁾ zie noot 3.

⁵⁾ Jaarboekje van Oud-Utrecht 1942, blz. 46.

van belang, dat Laag Raven „eens de Groote Wade genoemd werd”, namelijk voordat „in de 15e eeuw een watermolen in werking kon worden gebracht”. Jammer, dat bij deze vrij voor de hand liggende verklaring van de naam Raven de betekenis van het voorzetsel „Ra” niet duidelijk is. Wellicht heeft een der lezers een gedachte hierover.

A. GRAAFHUIS

HERINNERINGEN AAN DE KORTE JANSSTRAAT

Onlosmakelijk met de verbreding van de Domsteeg hangt samen de verbreding van de Korte Jansstraat. Met de Domsteeg had deze straat vele eigenschappen gemeen, ofschoon zij anderzijds toch ook weer een eigen, ander cachet had. Gemeen ermede had zij b.v. de geringe breedte. Een onzer leraars op het Stedelijk Gymnasium (dr. Alma) vertelde ons, dat in zijn studententijd het een geliefd grapje van studenten was om daar één of twee hoog dwars over de straat een ladder te leggen en daarop zittend elkaar toe te drinken.

Ter illustratie van de woon„gerieven”, die deze toestand bood diene zijn verhaal, dat toen hij als student in deze straat een kamer bewoonde, hij veel hinder had van een over hem wonende oudere juffrouw, die door vlak voor het raam te gaan zitten hem tot achterin z'n kamer zat te begluren. Vervolg van het verhaal was dan, dat hij haar dit afgeleerd had door vlak voor het raam eens flink zaterdagavond te gaan houden, waarna ze niet meer vlak voor het raam dorst te zitten. Afgezien van het grapje wijst dit toch wel op onmogelijke woontoestanden aldaar.

En wat de verkeerstoestand betreft, hiervan kan men zich een beeld vormen als men bedenkt dat de Domsteeg aan de westkant en de Jansstraat aan de oostkant verbreed is, dat dus vóór de verbreding aan de zuidzijde van het Oudkerkhof naast het pand van het Nut nog twee panden stonden en dat tussen de Jansstraat en het pand van muziekhandel Rahr Achter St. Pieter nog een huis stond met twee ramen aan weerszijden van de deur. Het verkeer van Domplein naar Janskerkhof moest zich op dit punt dan ook finaal door een bajonetbocht wringen. Naast overeenkomsten had de Korte Jansstraat toch ook uitgesproken verschillen met de Domsteeg. In de deftige Domsteeg heeft wel nooit een student-op-kamers gewoond, terwijl het in de Jansstraat al student was, wat de klok sloeg. Het genoemde hoekpand naast Rahr was één grote „ploeterij”, midden in de straat (waar nu de tapijtwinkel van Perez is) woonde de kok Aartsen, die in die dagen in de studentenmaatschappij dezelfde rol speelde als tegenwoordig huize Molenaar. Practisch alle winkels hadden op hun eerste verdieping een student.

Toen de onteigeningswet voor deze verbreding in de couranten ver-

Em. pastoor P. A. W. J. Koelman verstrekke ons bijgaande foto van de Korte Jansstraat, genomen in 1900, gezien in de richting van de Domsteeg. Rechts een gedeelte van het nog bestaande pand, waarin nu boekhandel Bijleveld gevestigd is. Alle huizen links zijn verdwenen, evenals beide woningen op de achtergrond, die dus deel uitmaakten van de bebouwing van het Oudkerkhof.

scheen, werd van één van de betrokken eigenaars (toentertijd een gezeten burger) als beroep opgegeven „studentenoppasser”. Dat hierdoor heel wat deining ontstond, laat zich denken, gezien de kleinburgerlijke mentaliteit van die dagen.

Maar uit het hier geschetste blijkt wel, hoe toentertijd in de Korte Jansstraat vrijwel alles draaide om „de student”.

Wat de huizen aan de oostzijde van de Jansstraat van vóór de verbreding betreft, ik herinner me nog het reeds genoemde brede huis op de hoek van Achter St. Pieter. Daarnaast stonden een paar winkeltjes, die ik me niet meer voor de geest kan halen. Daarop volgde Aartsen met aan de noordzijde van de deur twee ramen en

aan de zuidzijde één raam en dan kwam het grote ouderwetse pand van de apotheek Viel en Van Dijk hoek Jansdam. Hoe groot dit pand was, blijkt wel uit het feit dat op de na de verbreding resterende strook heel het huidige kapitale apothekershoekpand gebouwd kon worden.

Aan de andere zijde van Jansdam was de bekende banketbakkerszaak Güth, één van de oudste theesalons van Utrecht. Dit pand besloeg langs de Jansstraat een breedte gelijk aan tegenwoordig het hoekpand, plus het daarnaast liggende. Op de hoek was het echter zó ondiep, dat voor de verbreding ook het daarachter aan het Jansdam gelegen pand van de familie Paling moest vallen.

Naast Güth was de sigarenwinkel Oosterbaan, een gérend terrein, zodat bij de herbouw van het vroegere pand-met-normale-breedte alleen het poppenhuisje overbleef, dat we daar thans kennen.

Tot slot kregen we daarnaast een dubbel pand, in het noordelijk deel waarvan de bloemenzaak Aurora en in het zuidelijk deel de familie Kramer, waarvan Pa een fotozaak had en Moe een hoedenwinkeltje. Deze familie verhuisde bij de verbreding naar de Nachtegaalstraat, naar een typisch pand, dat nog jarenlang bestaan heeft naast het huis van notaris Lens (tegenwoordig notaris Hofstede) hoek Schoolstraat.

Zoals uit het geschriftje van het „Nut” al bleek, heeft de gemeente met de verbreding van de Korte Jansstraat nogal wat moeite gehad en heeft ze de hulp van een onteigeningswet moeten inroepen. Het geval waarmee ze het meest te stellen had, was het pand Aartsen. Nog geruime tijd nadat de verdere verbreding van Domsteeg en Jansstraat was voltooid, is dit pand blijven staan. De herbouw van de Jansstraat verliep heel wat vlotter dan die van Domsteeg. Toch valt over het tempo in de Jansstraat niet te roemen terwijl zich daar ook dingen hebben voorgedaan, waarvan we in onze tijd vreemd zouden opkijken.

Zo blijkt b.v. dat men in die tijd nog maar heel onvoldoende de onteigeningswet heeft durven (of mogen) toepassen. Angstvallig beperkte men zich tot de stroken grond, die nodig waren voor de eigenlijke straatverbreding, de restanten werden zoveel mogelijk aan de vroegere eigenaars teruggegeven. Aan de vraag, of er zodoende voldoende terrein voor een behoorlijke nieuwbouw overbleef werd (of mocht?) niet gedacht. Zo ontstond b.v. het reeds vermelde poppenhuisje naast Aurora. Enige van deze huizen ken ik van binnen, heb daardoor grote bewondering voor de vindingrijkheid van de bouwers, maar vraag me toch af, hoe het mogelijk is geweest, dat het gemeentebestuur tot een dergelijke bebouwing toestemming heeft gegeven.

Bij geen van de huizen aan de oostzijde van de Jansstraat is ook maar één vierkante meter open grond, geen van deze huizen heeft ook maar één licht of luchtopening anders dan aan de straatzijde. Als mens van 1961 begrijp men zoiets niet, temeer als men bedenkt, dat vlak achter de betreffende strook van de Jansstraat, Achter St.

Pieter, het reuzenpand van de muziekhandel Rahr, met acht à negen ramen aan de straatzijde staat en daarachter over de volle breedte een tuin, die toentertijd doorliep tot Jansdam. Maar aan die parktuin wilde (of mocht) de gemeente niet raken, zodat langs de Jansstraat zelf een taartpuntachtig strookje bouwterrein overbleef: aan de zijde van Jansdam net nog breed genoeg voor het apothekerspand Viel en Van Dijk, maar bij Achter St. Pieter niet meer dan twee à drie meter breed, een strook, die noch de voormalige eigenaars noch enige bouwondernemer wilde hebben.

Jarenlang heeft de gemeente met dit terrein in de maag gezeten, totdat eindelijk de bekende architect Houtzagers er wat in meende te zien en het gebouw stichtte, waarin tot voor kort de firma Bosch Honig gehuisvest was. Een oplossing, die het utrechtse stadsbeeld misschien ten goede kwam, maar voor de ontwerper een reuze financiële strop werd: het pand bleek onverhuur- en onverkoopbaar. Een tijdlang is toen de benedenpartij ingedeeld geweest in een aantal winkeltjes: elk boograam één, met wat berg(woon)ruimte in het souterrain en op de entresol: het sigarenwinkeltje op de hoek van Achter St. Pieter is het enige hiervan overgeblevene. Ook deze exploitatie was geen doorslaand succes, zodat de heer Houtzagers wel een zucht van verlichting geslaakt zal hebben, toen de firma Bosch Honig het pand bleek te kunnen gebruiken om haar zaak van de Choorstraat daarheen te verplaatsen.

Wanneer deze zo beperkt mogelijke opzet bij de verbreding van de Jansstraat het gevolg is geweest van zuinigheid, dan is de gemeente wel heel bedrogen uitgekomen, gelijk bleek bij de behandeling in de gemeenteraad van de verbreding van de Nachtegaalstraat. Toen enkele raadsleden vroegen of het niet wenselijk was vanwege de kosten de straatbreedte te bepalen op zestien meter inplaats van op de voorgestelde twintig meter (zulks in overeenstemming met de aansluitende Burgemeester Reigerstraat) waarschuwde de betrokken wethouder hiertegen met de spijtige opmerking, dat het de gemeente geen cent meer gekost zou hebben wanneer men de Korte Jansstraat, in plaats van twaalf meter, vijftien meter breed gemaakt zou hebben. Hieruit blijkt wel, hoe weinig het bij deze verbreding vrijkomende bouwterrein heeft opgebracht.

Laten we overigens maar blij zijn, dat men in 1901 niet tot een breedte van vijftien meter heeft besloten, niet alleen omdat dit een maat is, die uit de toon van dat stadsdeel zou vallen, maar ook omdat we dan misschien zelfs thans nog over vrijwel de hele lengte van die straat tegen een stel blinde muren en zijgevels hadden moeten kijken, daar er dan helemaal geen bouwterrein was overgebleven.

Ten tijde van de verbreding van de Korte Jansstraat koesterden sommigen de verwachting, dat dit ook het sein zou worden voor een spoedige ombouw van de westzijde. Dat gebeurde niet. De hoekpanden van de Annastraat zijn geheel vernieuwd, zo ook nog een of twee andere percelen, maar voor de rest heeft de vernieuwing zich beperkt tot enkele winkelpuitjes. Vanzelf komen we hier voor de

vraag: waarom heeft de verbreding van de Viestraat wel tot een massale ombouw van de overzijde geleid en waarom in de Korte Jansstraat niet?

Hiermede zijn we dan aan het einde van de herinneringen en gedachten, die bij mij opkwamen toen ik het artikeltje „Van Domsteeg tot Domstraat” las. Voor ik echter eindig moge ik nog één vraag stellen. We noemden als architect van het hoekpand Korte Jansstraat-Achter St. Pieter de heer Houtzagers. Dit is een interessant mens geweest.

In een tijd van het diepste verval der bouwkunde, heeft Houtzagers onze stad verrijkt met een aantal bouwwerken, die nog heden-tendage de bewondering van vele deskundigen opwekken. Dat zelfs een „nieuwlichter” als Rietveld bij zijn huldiging enige jaren geleden zich zeer waarderend uitliet over zijn leermeester Houtzagers, bewijst wel, dat het een man was, die ver uitstak boven de doorsnee architect van zijn tijd.

Vele van zijn gebouwen zijn nu omstreeks vijftig jaar oud. Zou het daarom geen aanbeveling verdienen eens een tentoonstellinkje te houden van zijn werken en dan na te gaan welke daarvan verdienen op de monumenten lijst geplaatst te worden?

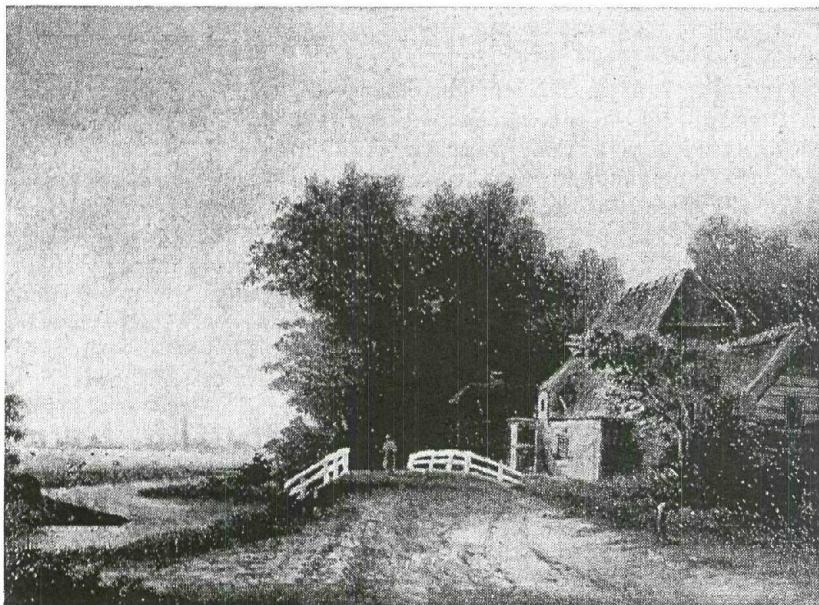
W. L. VAN NIEUWENHUYSEN

DE KATTENKAMPEN TE AMERSFOORT

De zich in snel tempo-voltrekkende stads-uitbreiding, maakt het nodig telkens nieuwe straatnamen te verzinnen. Zoals elders, kent ook Amersfoort gehele stadswijken, welke aan de dichtkunst, letterkunde, schilderkunst en zeehelden en staatslieden gewijd zijn. Ook de zeevaarders komen blijkbaar aan bod; of men echter met namen als Magelhaenstraat erg gelukkig is, betwijfel ik. Men zou kunnen overwegen de fonetische uitspraak er bij te zetten.

Thans vrees ik, dat de volksmond er Magere Haan of zelfs Magere Heinstraat van maakt!

Reeds voor de oorlog stichtte men een vogelenbuurt. Deze werd echter in zo'n benauwd hoekje aangelegd, dat men met een vijftal namen volgebouwd was. Ik meende, dat de Amersfoortsche Courant in overweging gaf, om het terrein van deze benaming te verplaatsen naar elders, omdat er zeker wel een dertigtal of meer namen van vogels zijn, welke het grote publiek kent. Ook heeft men in het verleden gegraven en daaruit namen als Snoeckgensheuvel en De Ganskuil opgedolven en deze namen gegeven aan een straat, die al sedert jaren 't Stort heette en de andere aan de plek waar een boerderij (De Ganzenkuil) was gevestigd. Daarentegen zijn kleurrijke namen, die vermoedelijk uit een ver verleden stammen, maar nochtans tot in onze tijd bewaard bleven, uit het adresboek verdwenen en dat acht ik zeer te betreuren. Ik bedoel hier: Kattenkampen en Metgensbleek,

in de wandeling Meintjesbleek. Ik las eens een verhaaltje dat het voor enige eeuwen geleden geschiedde, dat een paar amersfoortse juffers als katten verkleed hier in de maneschijn poot aan poot gedanst hadden. Later werden ze wegens heresie gevangen genomen. Het verhaal zal wel afkomstig zijn van de onvolprezen speurder in Amersfoorts verleden pastoor Rootselaar.

Waaraan Kattenkampen zijn naam te danken heeft, heb ik nergens gevonden. Ouderen zullen zich nog wel het hoge houten bruggetje herinneren dat aan het einde van de Bisschopsweg, die tot 1927 bij de Lunterse Beek eindigde, over die beek langs de kade naar de Heiligenbergerweg leidde, de tegenwoordige Zwaanstraat. Het was een aardige wandeling, wanneer men eens 'n „klein stukje omging”. Wat verder ging men via Metgensbleek en Gasthuislaan eventueel nog de Dooieweg tot langs Oud-Leusden, of nog verder Heiligenbergerweg, langs Lockhorst en de helaas ook al weer verdwenen Hertekop.

Zou inderdaad de verplaatsing van de Vogelenbuurt tot stand komen, dan doet zich de gelegenheid voor althans de naam Kattenkampen in ere te herstellen.

Voor een aantal jaren kocht ik bij een antiquair een paneeltje, hetwelk dit pittoreske punt op aantrekkelijke wijze weergeeft. Het dateert uit ongeveer 1860. Over weilanden met vee ziet men in het verschiep de wachters van Amersfoort; de Onze Lieve Vrouwetoren en de Sint-Joris. Buiten de wallen was toen nog niet gebouwd.

S. W. MELCHIOR

LIGGING VAN BOERDERIJEN

Op mijn vraag naar de reden van het schuin op de wegas liggen van oude en ook nieuwe boerderijen, mocht ik verschillende antwoorden ontvangen, waarvoor ik aan de schrijfster en schrijvers grote erkentelijkheid verschuldigd ben.

Ik veroorloof mij hier een samenvatting te geven, waarmee ik wellicht ook andere lezers gerief.

1. Ir. H. Burger te Utrecht schrijft bedoelde ligging toe aan veiligheidsoverwegingen. Door de schuine ligging ten opzichte van de weg is het uitzicht hierop veel beter dan wanneer de boerderij loodrecht op de weg staat. De voordeur van het woonhuis was normaal gesloten, zodat men om het huis heen moest om aan de achterzijde binnen te komen. Waren de mannen naar het veld en was de vrouw zodoende alleen in huis, dan zou men aan de achterzijde hebben kunnen binnenkomen, als de boerin niet van de woonkeuken uit de weg had kunnen overzien en bedelaars, zigeuners, venters en kooplieden had zien naderen en vooral voor de eerste twee soorten bezoekers de achterdeuren gegrendeld had. Tot in het begin van deze eeuw konden ongere elementen zeer gevaarlijk zijn, bovenal bij afwezigheid der mannen. De hoge straffen op bedelen vonden volgens ir. Burger ongetwijfeld hierin hun oorzaak.

2. De heer C. D. Grijns te Utrecht, hoofdredacteur van De Nederlandse Jager, ziet de bouw hier hoeven bepaald door de vorm van het erf, dat op zijn beurt weer afhankelijk is van de richting van de kavel. Zouden de gebouwen recht op de weg geplaatst zijn, dan was dit hoogst onvoordelig geweest voor de ruimte op het erf en op smalle erven zou zelfs de toegang tot achtererf en land zijn afgesloten. De gebouwen volgen dus de vaak lang gerechte kavels en *niet* het verloop van de weg.

3. Drs. M. N. Acket te Utrecht merkt op, dat de weg later, soms veel later werd aangelegd, soms dwars door de percelen heen. Het zou wel zeer toevallig geweest zijn, als de weg de percellering precies rechthoekig of in de lengte doorsneed. Vóór de weg er was, zullen de boeren hun hoeven aan het begin van hun percelen gehad hebben, in geval van een veenontginning bijvoorbeeld langs de ontginningsbasis. Na de aanleg van de hoofdweg zullen ze vaak een nieuw huis bij die weg hebben gebouwd, evenwijdig aan het perceel, waardoor de huisgevel schuin op de weg kwam te staan. Vooral in veenontginningen kwamen grote wegen uiteraard later tot stand dan de verkaveling. Aan de weg van Utrecht naar De Bilt, de „Bilse Steenstraete”, is het nu nog hier en daar te zien. De *oude* weg naar het oosten liep om het veen heen: de Abstederdijk, verder via Rijnauwen.

Soms sneed een nieuwe weg een onmogelijk klein stukje aan het einde van een perceel af. Dat verkocht de boer als regel aan iemand die geen grond nodig had voor een woonhuis, molen of fabriekje. Kan de heer Acket hiervan wellicht enige voorbeelden geven?

4. Het antwoord van de heer A. G. Cool, oud-notaris te IJsselstein, is identiek aan de verklaringen van de heren Grijns en Acket: de zijmuren evenwijdig aan de zijgrenzen der kadastrale percelen, die vaak schuin op de weg liggen.

5. Evenzo oordeelt mejuffrouw C. de Vrankrijker te Utrecht: het bouwen geschiedt naar de ligging van de percelen en omdat deze vaak smal zijn, moesten zij zich daarbij aanpassen.

6. Tenslotte ontvingen wij van de heer P. L. Gillissen te Leiden een uitvoerig schrijven, waaraan wij het volgende ontleenen.

Bij het graven van wateringen in polderland of in streken waar afwatering moest plaats hebben en wellicht ook op de hogere gronden die verkaveld werden, was men gebonden aan een zekere richting, afhankelijk van toestanden in of buiten het te ontginnen gebied. De sloten werden vervolgens weer evenwijdig aan of haaks op de wateringen gegraven. (In veenkoloniale streken staan de „wijken” echter vaak schuin op de hoofdstraat o.a. te Veenendaal. D. Ph.) Het land had vaak een grillige vorm, zodat de ene sloot hier haaks, daar schuin op de weg stond,

evenals de percelen. De gebouwen aan de kop van de strook kwamen met de zijgevels evenwijdig aan de kavelsloten te liggen. De plaatsing van het bedrijf ten opzichte van de weg is bijzaak.

De heer Gillissen heeft vóór hij schreef in de omgeving van Leiden, Gouda en Schoonhoven waarnemingen gedaan. Daarbij viel hem op, dat in Stompwijk een kerkgebouw ook schuin op de weg staat, de zijgevels weer evenwijdig aan de aangrenzende sloten. In Zoetermeer-dorp zag hij een juist gereedgekomen blok woonhuizen met de voorgevels schuin op de weg, de zijgevels evenwijdig aan de sloten.

Na al deze plausibele verklaringen durf ik nauwelijks de veronderstelling dat misschien magische overwegingen een rol gespeeld kunnen hebben, te uiten.

In de Studiën over waterschapsgeschiedenis door Mr. S. J. Fockema Andreae vond ik niets over het onderwerp.

D. PHILIPS

L. S. DE BEER

Inderdaad stond — zoals in het vorig nr. blz. 105 medegedeeld werd — op de hoek Oudkerkhof-Domsteeg vóór de verbreding van 1905 een winkelperceel, genoemd De witte beer, met een witte beer in het bovenlicht. Eigenaar en bewoner was in de vorige eeuw Levi Salomon de Beer, in manufacturen, geboren c. 1786 te Nederhasselt (Neerasselt?) volgens het bevolkingsregister, te Nijmegen volgens het burgerboek, waarin hij zich 12 juni 1809 „zijnde van de Hoogduitsche Israëlitische gemeente” als burger van Utrecht liet inschrijven.

Hij was een zoon van Salomon Levi de Beer en Ester Jacobs, was bij zijn overlijden 3 juni 1875 89 jaar oud en weduwnaar van drie vrouwen, achtereenvolgens: Sara Levi de Jongh, Annaatje Vogel en Colette de Boer.

Behalve als eigenaar van een welbekende zaak van manufacturen, naaimachines en confectiekleding was L. S. de Beer ook bekend als een figuur in het joods-kerkelijke Utrecht. Hij was kerkbestuurder en fungeerde als besnijder. Achter zijn winkel had hij een particuliere synagoge ingericht. Mogelijk omdat de sedert 1792 betrokken synagoge aan de Springweg (voormalige mennonietenkerk) te klein en bouwvallig was geworden. Een van zijn afstammelingen schonk in 1946 aan het Centraal Museum twee, uit die huissynagoge afkomstige Louis-Seize stoelen met hebreeuwse opschriften, z.g. besnijdenisstoele.

De synagoge aan de Springweg (van 1845) bezat vóór de oorlog twee empire stoelen, die op „Vreugde der Wet” dienst deden en onder de overtrek uitvoerige, op paarsfluweel geborduurde hebreeuwse opschriften verborgen, geschenken door L. S. de Beer nog bij zijn leven.

Ook bevindt zich nog in het Centraal Museum een zilveren besnijdenispenning van 1838, uitgereikt door L. S. de Beer, met de afbeelding van de stoel des Verbonds en het (hebreeuwse) randschrift: „Dit is het teken des Verbonds van mij Jehuda zoon van den welgedelen Heer Eleazar de Beer, kerkelijk besnijder in de heilige gemeente Utrecht”.

Ook een Eleazar de Beer schijnt dus als besnijder werkzaam te zijn geweest. Zijn familie relatie tot Levi Salomon is niet duidelijk. Er waren trouwens vele De Beer's in Utrecht. In de jaren 1866 e.v. was in de Choorstraat (nr. 8) gevestigd de firma de wed. J. S. de Beer, met als mede-firmanden H. J. en S. J. de Beer, „in manufacturen en gemaakte kleederen”, later „in heerenartikelen en nouveautés”. Omstreeks 1875 is een S. L. de Beer steenfabrikant aan de Vaartse Rijn, fabriek De Zonnebloem. Een oomzegger van de bewoner van De witte beer, S. J. de Beer, lid der firma De Beer en Sternheim, was lange tijd voorzitter van de Israëlitische gemeente en het armbestuur, woonde Keistraat 3 en is in 1921 overleden.

v. C.

HET HUIS TEN HERT

Met het huis Ten Hert, waarnaar in de vorige aflevering blz. 111 gevraagd werd, moet volgens mr. J. W. C. van Campen bedoeld zijn het huis Oudegracht 86, ongeveer tegenover de St. Augustinuskerk. Het is een der oudste huizen van

Utrecht. In 1316 wordt het al vermeld als „steenhuus” en in 1389 heet het die husinge ende hofstede Ten Hert en de bewoner Beernt van den Hert (Rechtsbronnen van Utrecht II, blz. 67—71). Andere mededelingen over dit huis werden reeds gedaan in Maandblad Oud-Utrecht 1942, blz. 53—54. Een liggend hert boven de deur houdt de naam in herinnering.

Dit huis Ten Hert is wel te onderscheiden van het jongere perceel dat aanvankelijk Valckenbosch (1589), later De Witte Valck (1607) en nog later: Het Hart (1655) heette, thans: Oudegracht 109, muziekhandel Wagenaar. Een kleine gevelsteen met de afbeelding van een hert is in een achtermuur ingemetseld.

Dr. R. van Luttervelt te Amsterdam is dezelfde opvatting als mr. Van Campen toegedaan. Hij wijst er op dat het fraaie, vergulde hert boven de deur van de hand van de beeldhouwer J. Rijnbout is (Bulletin van de Nederlandsche Oudheidkundige Bond, 1947, aflevering 2, en: Centraal Museum, Utrecht, Catalogus van het Historisch Museum der stad, 1928, no 388).

De heer Philips geeft nog een correctie door: in de vraag leze men inplaats van Toeyt Foeyt, inplaats van Thyu Thijn.

NOGMAALS DE DOMSTEEG

Op bladzijde 104 van het vorige nummer heeft, naar ik vrees, herinnering aan de heer Van Nieuwenhuysen parten gespeeld waar hij als bewoner van het patriciërshuis aan de Domsteeg, waarin thans de gemeente-ontvanger zetelt, de familie De Beaufort van „Schoonoord” vermeldt.

Gedurende enkele jaren bezocht ik in dit huis, in verband met zakelijke besprekingen, regelmatig de bewoner jhr. mr. K. A. Godin de Beaufort — eens minister van financiën — die des zomers te Maarsbergen woonde (niet op „Schoonoord”, waar een andere familie De Beaufort verbleef).

Ik herinner mij zeer goed het fraaie plafond in de voorkamer (noordelijk van de ingang), hetwelk in de vier hoeken kwartieren van het familiewapen toonde en het onderschrift „La vertu est un beau fort”. Dit alles zal wel verdwenen zijn, naar ik onderstel.

Toen de heer Van Nieuwenhuysen nog de lagere school bezocht, waren er onder de utrechtse studenten zoveel de Beauforts, dat deze familienaam niet in gebruik was.

„Pieter Anthonie” was P. A. Godin de Beaufort uit Maarsbergen

„Piet van Schoonoord” was P. de Beaufort uit Zeist. (niet Doorn)

„de oude Treck” en

„de jonge Treck” waren twee broers De Beaufort van „De Treck” bij Amersfoort

enzovoort, allen reeds overleden.

A. J. S. VAN LIER

DE STICHTSE LUSTWARANDE

Er is verschil van mening over de vraag, waar de uitdrukking „Stichtse Lustwarande” vandaan komt, schrijft de heer C. A. Schilp in Hervormd Nederland van 9 september 1961. Is deze uitdrukking van Vondel? Ja, heb ik altijd gedacht. Neen, zeggen anderen. En ik wil tegenover zwaarwegende argumenten niet eigenwijs zijn. De neenzeggers betogen namelijk dat, als Vondel de uitdrukking heeft gebezigd, hij zeker alleen gedacht kan hebben aan de Vechtstreek. Het woord lustwarande zelf schijnt trouwens pas uit het eind van de 18e eeuw te stammen. Volgens Van Dale is Staring een van de dichters bij wie het voorkomt. Het begrip Stichtse Lustwarande moet in verband worden gezien met de vestiging van buiten-plaatsen en villa's tegen de utrechtse heuvelrug. En deze vestiging deed zich pas „lustig” voor in de 19e eeuw, toen ons land na zijn grote economische inzinking gaandeweg weer welvarend werd.

Er is ook verschil van mening over de vraag welk gebied door dit begrip wordt gedekt. Sommigen gebruiken het voor de streek tussen De Bilt en de Grebbeberg,

anderen beperken het tot de lijn Zeist-Amerongen. Dat Maarn, hoewel een gemeente die aan de andere zijde van de heuvelrug ligt, erbij hoort, zal wel niemand in ernst bestrijden, maar er zijn er ook die verder gaan en het kastelengebied (Langbroek, Cothen etc.) annexeren. Gebeurt dit terecht, dan hebben de middeleeuwen al iets met de lustwarande te maken, zeer lang dus, voordat de eigenlijke term met zijn germanistische inslag ter wereld kwam.

Ik zal mij beperken tot het gebied Zeist-Rhenen. Beperken? Ik dien mijzelf wel een ijzeren discipline op te leggen, wil ik wat de omvang van deze bijdrage betreft, niet volledig uit de band springen. Stel u voor: Zeist, Driebergen, Rijsenburg, Doorn, Leersum, Amerongen, Elst, Rhenen en van al die gemeenten iets te vertellen.

Herinneringen gonzen mij door het hoofd nu ik die plaatsnamen stuk voor stuk neerschrijf. De jeugd zoekt avontuur en waar kon utrechtse jeugd die beter vinden dan in wandeltochten naar de toen nog ongerepte Biltse duinen, of door de Zeister bossen naar de pyramide van Austerlitz. Met een lokaaltje naar Driebergen met zijn befaamde speeltuin van Van Tintelen was een uitje, waar men weken tevoren al nerveus van werd. Later kwamen de fietstochten naar Doorn en verder en waar de fiets verzaakte kon het stoomtrammetje te hulp worden geroepen.

Wij wisten toen niet dat wij ons overgaven aan iets dat voor deze streek een factor van bepalende betekenis werd; iets, dat strekken zou tot een totale verandering van het beeld: met name het toerisme. Van een totale verandering is er gelukkig nog geen sprake. Provinciale en gemeentelijke overheden kwamen, toen hier en daar een rampzalige destructie van het landschapsschoon inzette, met maatregelen om deze heilloze voortgang te remmen. Ook „Het Stichtse Landschap” deed nuttig werk.

Toch vraagt men zich wel eens af of de overheid waakzaam genoeg is. Met name in Doorn. Vanwege Huize Doorn, het verblijf van de ex-keizer, dat jarenlang zijn stempel op deze plaats drukte, en na zijn dood weinig minder — 90.000 bezoekers, in hoofdzaak van onze oosterburen per jaar! — werd aan de noordkant van de straatweg een rosarium aangelegd. Rozen uit alle windstreken van de wereld. Wat is er thans van over? Neem het landgoed Schoonoord, jarenlang door de bekende familie Swellengrebel bewoond. Het huis heeft een goede bestemming, maar het landelijke karakter van de grond er omheen is totaal verdwenen. En welke gevaren dreigen er voor voor het heidelandschap van Hoog Moersbergen?

De verandering van de laatste dertig à veertig jaar, die voor de Heuvelrug in zijn geheel gelden, zijn met het woord „revolutie” nauwelijks te hoog getaxeerd. De patricische bewoners van de buitenplaatsen, een kilometers lang snoer aan beide kanten van de straatweg zijn geleidelijk uit hun fort-en-comfort verdwenen. Ook al, omdat ze, gemeten aan de nieuwe normen niet eens zo erg comfortabel waren. Crisis, oorlog en de nodige repercussies van verkeer en toerisme hebben het hunne gedaan om die vlucht te verhaasten.

Daarmee is het feodale karakter, dat een groot deel van deze streek kenmerkte, zo goed als verdwenen. In Zeist doet een anecdote de ronde, dat als eertijds een leverancier tegelijk met een adellijk buitenplaatsbewoner aan de halte stond, hij de adel liet voorgaan niet alleen, maar zelf bleef wachten tot de volgende tram...

Oud-Utrecht

VERENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN DE KENNIS
DER GESCHIEDENIS VAN DE STAD EN DE PROVINCIE UTRECHT

Redactie: H. de Jong, Aurorastraat 26, Utrecht

Administratie: H. J. H. Knoester, p/a Drift 27, Utrecht

Secr. der ver.: Ir. C. L. Temminck Groll, Hoofdstraat 43, Driebergen

Gironummer penningmeester Oud-Utrecht: 575520

VIER EN DERTIGSTE JAARGANG / NUMMER 11 / NOVEMBER 1961

VONDSTEN EN RESTAURATIES IN UTRECHT

Vredenburg. In verband met de algehele verbetering van het Vreeburg — mogelijk geworden doordat de houten jaarbeursgebouwen konden verdwijnen bij de voltooiing van het nieuwe secretariaatsgebouw — werd graafwerk verricht, dat wederom enige gedeelten van het vroegere kasteel Vredenburg aan het licht bracht. In 1959 heeft men de onderbouw van de zuidelijke buitenmuur voor een groot deel blootgelegd¹⁾. Thans kon de ligging van de oostelijke- en noordelijke vleugels nauwkeurig worden vastgelegd. De verschillen tussen Rombout Keldermans' plan en het uitgevoerde gebouw blijken van zeer ondergeschikte aard te zijn.

Van het vroegere St. Catharijneklooster, waar het kasteel als het ware omheen is gebouwd en waarover geen exacte gegevens wat betreft vorm en ligging bekend waren, zijn ook enige restanten teruggevonden.

Oude Gracht 86. Aan wat in het vorige nummer over het huis Ten Hert werd medegedeeld²⁾ kan nog het volgende worden toegevoegd (zie ook afb. 1):

Het is een zwaar bakstenen gebouw (baksteenformaat tot 7/15/31 cm, tien lagen is 86 cm) van circa 9 x 22,75 m. De zwaarte van de zijmuren bedraagt op de begane grond 90 cm, die van de voor- en achtermuren van de kelder zelfs 150 cm. De doorgang van de huis-kelder naar die onder de straat is kennelijk een doorbraak. De werfkelder is dus *jonger* dan het huis³⁾, dat nog zeer wel in opzet 14de eeuws kan zijn.

¹⁾ Mndbl. Oud-Utrecht 1960, blz. 14 e.v. en 79.

²⁾ Mndbl. Oud-Utrecht 1961, blz. 126.

³⁾ Zie ook Mndbl. Oud-Utrecht 1961, blz. 87, waar vermeld wordt, dat de werfkelder voor „Drakenburg” ook jonger is dan het huis. Hetzelfde is geconstateerd bij „Oudaen”.